

Planera, organisera och följa upp

Utveckla språk- och matematikundervisningen i förskoleklassen och lågstadiet med statsbidrag

Innehåll

Utveckla språk- och matematikundervisningen 3

Statsbidrag 7

Det här behöver du som rektor
tänka på inför, under och efter arbetet 11

Utveckla språk- och matematikundervisningen

Denna kompetensutvecklingsinsats i språk-, läs-, skriv- och matematikdidaktik bygger på att lärare lär av och med varandra med stöd av handledare. Den riktar sig till lärare och förskollärare i förskoleklass, till lärare i lågstadiet inom grundskola, anpassad grundskola, specialskola och sameskola samt till skolbibliotekarier.

Syftet är att utveckla och stärka kvaliteten i undervisningen så att det gagnar elevernas tidiga språk- och matematikutveckling. Målsättningen med insatsen är dels ökad läsförståelse och skrivförmåga hos eleverna, dels utvecklade matematiska förmågor hos eleverna. Målsättningen med insatsen är också att utveckla skolans kompetensutvecklings- och undervisningskultur.

Kollegialt lärande

Utveckla språk- och matematikundervisningen bygger på kollegialt lärande där deltagarna utvecklar undervisningen tillsammans. Till skillnad från det vardagliga erfarenhetsutbytet kollegor emellan sker lärandet genom ett strukturerat samarbete. Det kollegiala lärandet förstärks genom kunskap från forskningsbaserade artiklar och filmer med exempel från undervisning. Deltagarna kommer också att undersöka sambanden mellan undervisning och elevernas lärande genom att pröva och utvärdera undervisningsaktiviteter.

Kollegialt lärande är en del av det systematiska kvalitetsarbetet där ett långsiktigt mål är att bli en lärande organisation. Därför är modellen lika betydelsefull som det innehåll som behandlas. Ett framgångsrikt kollegialt lärande innebär att deltagarnas kompetensutveckling i ökad utsträckning blir en del av vardagen, känns relevant och meningsfull samt leder till förändrade arbetssätt.

Material på Lärportalen

Materialet som ligger till grund för arbetet behandlar olika områden inom språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling. Materialet finns tillgängligt för alla på Skolverkets lärportal. Det är indelat i moduler som oftast består av åtta delar. Varje del innehåller material till de fyra momenten A–D i Skolverkets kompetensutvecklingsmodell. Moment A innehåller artiklar, och oftast filmer, ljudfiler eller bildreportage, för individuell förberedelse. Ibland finns det även fördjupningsartiklar att ta del av. I moment B, C och D finns material för det kollegiala arbetet, till exempel diskussionsfrågor och förslag på aktiviteter att pröva i undervisningen.

Nedan hittar ni länk till den modulguide som presenterar de valbara modulerna inom statsbidraget.

Lärportalen

Modulguide för att utveckla språk- och matematikundervisningen i förskoleklassen och lågstadiet

Så här går det till

Arbetet sker i grupp och leds av en handledare. Arbetsgången är framarbetad så att deltagarna på ett systematiskt sätt kan ta del av materialet, planera undervisningsaktiviteter samt diskutera och utvärdera tillsammans. Modellen kan också användas för kompetensutveckling i andra sammanhang.

Varje moment har en rekommenderad tidsåtgång som du som rektor behöver planera för.

Moment A – Individuell förberedelse

Deltagarna förbereder sig individuellt genom att ta del av materialet som finns under moment A. Förberedelserna kan naturligtvis också göras gemensamt. Tidsåtgång: 60 minuter

Moment B – Kollegialt lärande

Deltagarna samlas i grupp för att diskutera det som de tagit del av i moment A. De planerar också undervisningsaktiviteter. Tidsåtgång: 120 minuter

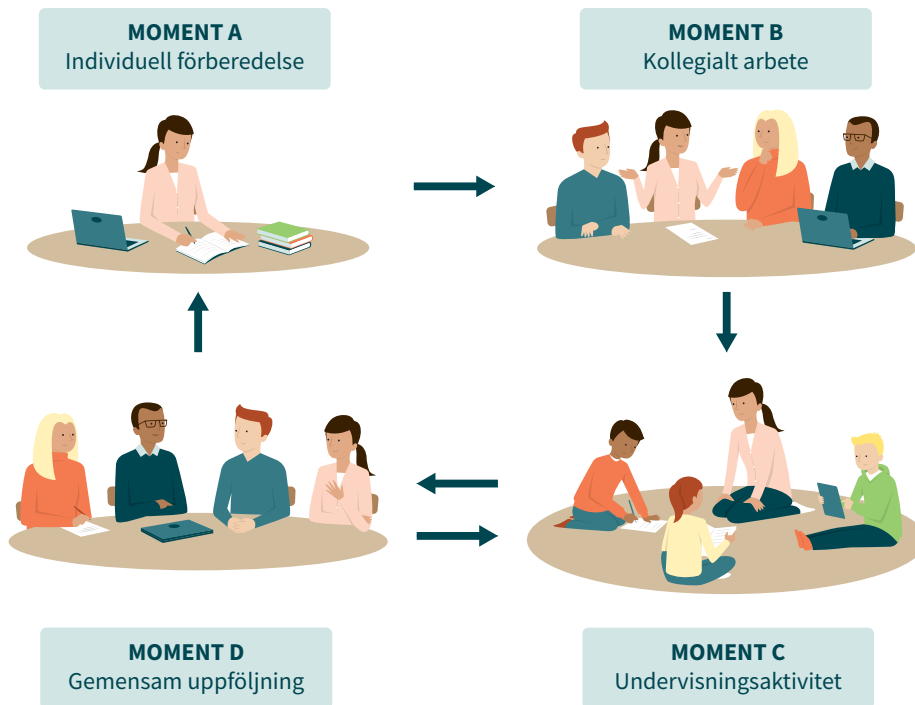
Moment C – Undervisningsaktivitet

Deltagarna genomför undervisningsaktiviteten med sina elever. Tidsåtgång: Genomförs i den ordinarie undervisningen.

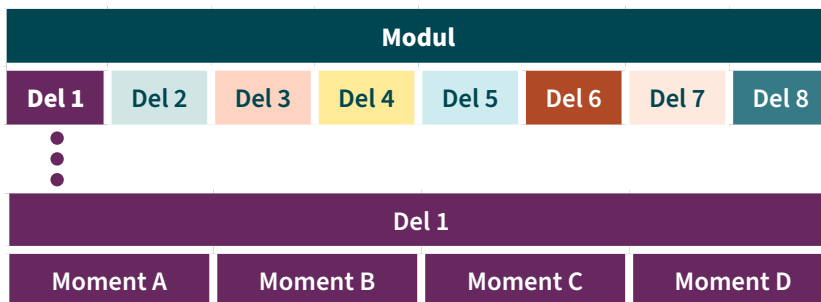
Moment D – Gemensam uppföljning

Deltagarna samlas igen i grupp för diskussion och utvärdering. Tidsåtgång: 60–90 minuter

Under moment D kan ni komma fram till att ni vill utveckla aktiviteten och pröva den igen.

Arbetsgången upprepas sedan för varje ny del.

Statsbidrag

När kompetensutvecklingsinsatsen genomförs med statsbidrag ska bidraget användas till att frigöra tid så att handledaren kan leda det kollegiala lärandet. Statsbidraget innebär att vissa villkor måste uppfyllas, till exempel när det gäller arbetstakt och antal deltagare.

Skapa grupper

Det kollegiala lärandet ska organiseras i grupper. Rekommendationen för antalet deltagare i varje grupp är 5–9 personer. En handledare kan leda flera grupper.

Målgrupp

Insatsen vänder sig i första hand till lärare och förskollärare i förskoleklassen, lärare i lågstadiet i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan samt skolbibliotekarier. Även annan personal, exempelvis lärare i fritidshem, kan ingå i grupperna. Kompetensutvecklingsmodellen förutsätter att samtliga deltagare undervisar eller samverkar med en lärare så att alla kan genomföra samtliga moment i modulen (A, B, C och D).

För att så många som möjligt ska kunna delta kan samarbete mellan olika skolor vara nödvändigt.

**Statsbidrag för att utveckla språk-
och matematikundervisningen 24/25**

Utse handledare

Handledare utses av huvudman och/eller rektor. Det är viktigt att handledaren har legitimitet i gruppen samt kunskap om och intresse av att bedriva utvecklingsarbete kopplat till tidig språk-, läs-, skriv- eller matematikutveckling. Handledaren kan handleda sina kollegor och/eller deltagare från andra skolor.

Enligt förordningen om statsbidrag för handledare i språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling (2024:56) 6 § ska handledaren

- vara legitimerad förskollärare eller lärare
- vara behörig att undervisa i ämnet svenska, svenska som andraspråk eller matematik eller ha tillägnat sig goda kunskaper i språkutvecklande eller matematikutvecklande arbetssätt.
- ha minst fyra års erfarenhet av att undervisa
- ha erfarenhet av och intresse för att utveckla undervisningen tillsammans med andra förskollärare och/eller lärare.

Nedsättning i tjänst

Statsbidraget ersätter tid för handledare som leder det kollegiala lärandet på 10 eller 20 procent av sin tjänst. För att en huvudman ska få statsbidrag för en handledare på 10 procent ska antal deltagare uppgå till 5–9 personer. För 20 procent ska antalet deltagare uppgå till minst 10 personer. Deltagarna bör då fördelas i minst två grupper. En handledare som handleder på 20 procent kan antingen leda en språkutvecklande grupp och en matematikutvecklande grupp eller två grupper inom samma ämnesområde.

Handledarutbildning

De huvudmän som får statsbidrag erbjuds att göra en ansökan för handledaren att gå en kostnadsfri handledarutbildning. Utbildningen anordnas av olika lärosäten och genomförs under åtta dagar. Utbildningen pågår parallellt under året med arbetet med kompetensutvecklingsinsatsen.

För de handledare som tidigare genomfört någon av Skolverkets handledarutbildningar och nu handleder inom Utveckla språk- och matematikundervisningen erbjuder Skolverket träffarna Handleda vidare.

Handleda vidare

Organisera handledares och deltagares tid

För att arbetet ska fungera behöver de som deltar ha tillräckligt med tid till sitt förfogande. Du som rektor ansvarar för att tiden fördelas jämnt över året. Kompetensutvecklingen ska ske på arbetstid.

Handledaren behöver tid till att förbereda och genomföra arbetet med modulen eller modulerna och det kollegiala lärandet. I förberedelsearbetet ingår att fördjupa sig i materialet, att planera, leda och följa upp möten. Dessutom behöver handledaren delta i undervisningsaktiviteter och stödja arbetet med kontinuerlig reflektion. Det kan innebära att handledaren mellan de kollegiala träffarna reflekterar över och analyserar undervisningsaktiviteterna tillsammans med deltagarna. Tid behöver också avsättas för avstämningar med dig som rektor. Handledarutbildningen som Skolverket erbjuder ska inte ingå i handledarens nedsättning i tid.

En modul med åtta delar tar 30–40 timmar att genomföra och arbetet ska ske under september till maj/juni. Under den perioden ska ni sammanlagt arbeta med åtta moduldelar fördelade på en modul eller på fyra delar ur två olika moduler. Det innebär att minst 16 träffar behöver bokas in under ett läsår och deltagarna behöver alltså träffas minst två gånger i månaden. Utöver det ska undervisningsaktiviteterna genomföras i den ordinarie undervisningen. Deltagarna behöver också tid för att kontinuerligt reflektera över genomförda undervisningsaktiviteter. För att fördjupa lärandet är det också bra att planera in ytterligare träffar för att kunna utvärdera undervisningsaktiviteten igen efter ett ytterligare provande och eventuellt ta del av fördjupningsmaterial som finns i vissa moduldelar. Du som rektor behöver därför i god tid inför att arbetet ska starta planera för de kollegiala träffarna. Dessutom är det viktigt att du kommer överens med deltagarna om när de ska få tid för den individuella förberedelsen.

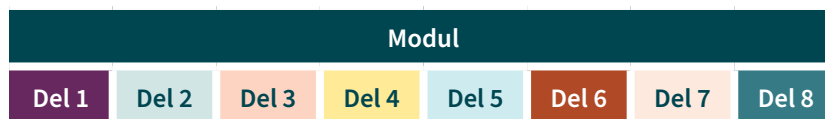
Handledaren deltar i undervisningsaktiviteter och leder arbetet med kontinuerlig reflektion.

Deltagarna träffas cirka två gånger i månaden under ett läsår.

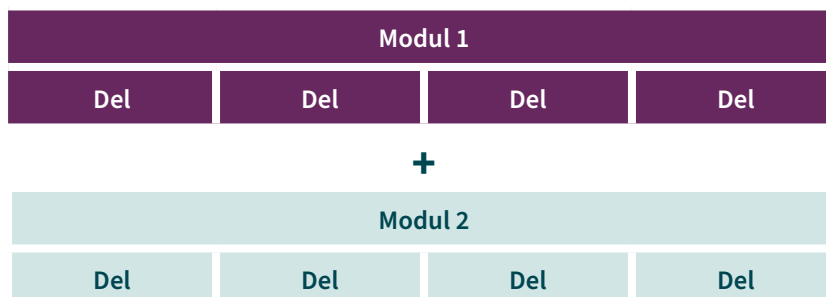

Val av moduler och moduldelar

För att delta i Utveckla språk- och matematikundervisningen med statsbidrag ska sammanlagt åtta moduldelar genomföras under ett läsår. De åtta delar som gruppen väljer kan vara en hel modul.

De åtta delarna kan också bestå av fyra valbara delar ur två olika moduler.

Frågor att diskutera inför val av modul och moduldelar

För att kunna välja vilken modul eller vilka moduldelar som främjar ert utvecklingsarbete behöver ni identifiera ert nuläge när det gäller språk-, läs- och skrivutveckling eller matematikutveckling. Använd gärna dessa frågor och diskutera tillsammans.

- Var i läs- och skrivutvecklingen eller matematikutvecklingen befinner sig våra elever? Utgå exempelvis från Skolverkets kartläggnings- och bedömningsmaterial.
- På vilka olika sätt behöver vår läs- och skrivundervisning eller matematikundervisning anpassas och utvecklas utifrån våra elevers behov?
- Hur kan vi stötta elever som är nya i svenska språket?
- Hur tar vi vara på elevernas röster?
- Vad behöver vi lära oss mer om för att kunna möta elevernas behov ännu bättre?
- Vilka nya perspektiv och begrepp behöver vi få med i vår undervisning?

Skolverkets bedömningsstöd och kartläggningsmaterial

Det här behöver du som rektor tänka på inför, under och efter arbetet

En del av det systematiska kvalitetsarbetet

Det är huvudmannen som har det övergripande ansvaret för att personalen ges möjligheter till kompetensutveckling. För att insatsen ska bidra till en långsiktig och hållbar skolutveckling behöver kompetensutvecklingen ta sin utgångspunkt i den nulägesanalys som framkommit i ert systematiska kvalitetsarbete. Det är angeläget att ni skapar en samsyn över vilka utvecklingsbehov som insatsen ska svara mot, vad målet med insatsen är, både på kort och lång sikt, samt hur dessa är kopplade till det systematiska kvalitetsarbetet. Detta ställer krav på delaktighet och därför är det viktigt med en dialog mellan skolchef och rektor och mellan rektor, handledare och deltagare. Om det finns språk-, läs- och skrivutvecklare eller matematikutvecklare på övergripande nivå kan de också medverka i planeringen.

Följande frågor kan vara ett stöd i planeringen

- Hur kan insatsen möta de behov som finns i verksamheterna?
- Vad är målet med insatsen på kort och lång sikt?
- Vilka förändringar önskar ni se i respektive verksamhet?
- Hur vet ni att målet har uppnåtts?

Så kan du som rektor förbereda dig

Du som rektor är central i arbetet. Rektor ansvarar för att organisera arbetet efter de lokala förutsättningarna och för att skapa möjligheter att genomföra kompetensutvecklingen. För att arbetet ska fungera behöver det finnas en tydlig plan.

Som rektor behöver du förbereda dig genom att fundera på frågor som gäller både planering inför arbetet med insatsen, under tiden arbetet pågår och efter ett läsår med insatsen. Följande frågor, som du med fördel också kan återkomma till, kan vara ett stöd i dina egna förberedelser:

Inför arbetet

- Hur behöver du prioritera under läsåret för att handledare och deltagare ska kunna genomföra kompetensutvecklingen på ett bra sätt och med tillräckligt med tid till sitt förfogande?
- Hur ska ni planera för att få in minst 16 träffar under ett läsår?
- Vilken kunskap och erfarenhet behövs i planeringsarbetet? Vilka bör delta i arbetet?
- Om ni har valt att samarbeta med andra huvudmän och skolor – hur ska arbetet i så fall organiseras?
- Hur kan du skapa förutsättningar för att handledaren ska kunna delta i den kontinuerliga reflektionen över undervisningsaktiviteter?
- Hur kan ni organisera så att skolbibliotekarier kan delta i insatsen?
- Hur kan ni organisera så att andra yrkeskategorier, exempelvis lärare i fritidshem eller modersmålslärare, kan vara delaktiga?
- Hur ska arbetet utvärderas i slutet av läsåret?

Under arbetet

- Arbetet med kompetensutvecklingsinsatsen kan innebära att det kommer tankar och idéer om hur undervisningen och lärmiljöerna kan utvecklas. Hur kan du skapa förutsättningar att möta dessa utvecklingsförslag?
- Hur kan du som rektor kontinuerligt följa upp arbetet under läsåret?
- På vilka sätt skulle ni kunna dokumentera arbetet så att det blir en del av ert systematiska kvalitetsarbete även under kommande läsår?

Efter arbetet

- Hur kan du arbeta för att lärdomarna från kollegialt lärande och undervisningsutveckling lever kvar och sprids i organisationen efter detta år?
- Hur säkerställer ni att kunskaperna och erfarenheterna från detta år tas tillvara i det fortsatta utvecklingsarbetet?
- Hur säkerställer ni att språk-, läs- och skrivutveckling och matematikutveckling fortsatt blir en del i ert systematiska kvalitetsarbete?

Handledarens roll

Handledarens roll är att leda samtalen i moment B och D och däremellan leda arbetet med kontinuerlig reflektion över modulens innehåll och de undervisningsaktiviteter som genomförs. Handledaren förväntas inte sitta inne med alla svar men ha förmågan att leda och fördjupa arbetet.

Handledarens arbete består i att

- vara insatt i materialet och vägleda deltagarna
- stötta deltagarna i kontinuerliga reflektioner kring undervisningsaktiviteterna
- främja fördjupande samtal i ett tryggt och tillåtande samtalsklimat
- ha regelbundna avstämningsmöten med rektor.

Planera och organisera för samarbetet med handledare

Inledningsvis behöver du som rektor göra en plan för ditt samarbete med handledaren. I det arbetet är det fördelaktigt om handledaren medverkar.

Följande frågor kan du inledningsvis reflektera över på egen hand

- Vilka uppfyller kriterierna och skulle kunna göra ett bra arbete som handledare?
- Vad finns det för fördelar och nackdelar med att handledaren handleder på den egna skolan? På andra skolor?
- Vilka fördelar och nackdelar ser du med att handledare handleder på 10 respektive 20 procent?
- Vad är handledarens roll i arbetet för att nå målen?
- Vilka förväntningar har du på handledaren?
- Vilka förväntningar kan handledaren ha på dig?
- Hur ska ni gemensamt planera, följa upp och utvärdera insatsen?
- Hur ofta ska du och handledaren ses för att stämma av hur det kollegiala arbetet fungerar?

Skapa engagemang för arbetet

Genom att informera, lyssna in deltagarna och skapa delaktighet kan du som rektor bidra till engagemang för kompetensutvecklingsinsatsen. I informationen kan ramarna för arbetet uttryckas och förväntningar från deltagare och dig som rektor synliggöras.

Följande frågor kan vara ett stöd när du informerar om insatsen

- Vad är syftet med att ni deltar?
- Vilka förändringar vill du se i verksamheten? Vilka förändringar ser deltagarna framför sig?
- Hur kan ni se om det sker förändringar i undervisningen?
- Vad innebär det för deltagarna att genomföra kompetensutvecklingsinsatsen Utveckla språk- och matematikundervisningen?
- Vad är handledarens roll?
- Hur resonerar ni kring valet av modul/moduldelar?
- Vilken praktisk information, som till exempel grupsammansättning och schemaläggning, behöver deltagarna ha?
- Vilka olika prioriteringar kommer ni att behöva göra för att kunna fokusera på detta utvecklingsarbete?

Rektors delaktighet under arbetet

Forskning visar att den pedagogiska ledarens engagemang och delaktighet är viktiga för ett lyckat utvecklingsarbete. Att du som rektor deltar aktivt i insatsen har därför stor betydelse.

Delaktighet handlar bland annat om att planera och skapa goda förutsättningar för deltagarna att samarbeta med varandra, men också om att du som rektor möter deltagarna för att samtala och reflektera om språk-, läs- och skrivutveckling eller matematikutveckling. Det kan därför vara bra att se över hur och när du kan föra samtal och diskutera med den personal som deltar. Det kan till exempel göras genom att du lyfter in frågan på gemensamma träffar, eller att du vid något eller några tillfällen deltar i det kollegiala lärandet. Detta bör i sådana fall ske i samråd med handledaren. Det är därför bra om du informerar deltagarna i förväg och också meddelar om du kommer delta som åhörare eller vill ha en mer aktiv roll i samtalen. Även om du väljer att delta mer aktivt så är det fortfarande handledaren som leder de kollegiala träffarna.

Att utveckla språk- och matematikundervisningen – ett långsiktigt arbete

Forskning visar att det krävs långsiktighet för att lyckas med förbättrings-
arbeten inom skolan. Det är därför viktigt att hålla i utvecklingsarbeten
under en längre tidsperiod än enbart ett läsår. I det fortsatta arbetet är det
angeläget att ta tillvara de lärdomar som det kollegiala lärandet har gett och
omsätta dessa i den pågående undervisningen.

I arbetet med insatsen får ni en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt
lärande och tillgång till en handledare som både har kunskap och erfarenhet
av att leda lärares lärande. Ni hittar också former för att få det kollegiala
lärandet att fungera. Använd gärna detta i ert fortsatta arbete med att
utveckla den språk- och matematikutvecklande undervisningen.

Ni hittar mer information på webben:

**Utveckla språk- och matematikundervisningen
i i förskoleklassen och lågstadiet**

larportalen.skolverket.se

Skolverket